

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ**

ПРОГРАМА

ТВОРЧОГО КОНКУРСУ ДЛЯ ЗДОБУТТЯ СТУПЕНЯ БАКАЛАВР

для вступників на основі повної загальної середньої освіти та спеціалізованої професійної музичної освіти, здобутої як в національних спеціалізованих закладах освіти (музичних середніх спеціалізованих школах-інтернатах для обдарованих дітей) так і в закладах спеціалізованої професійної освіти (музичних училищах, училищах культури, мистецтв), де після виконання освітньої програми випускникам присуджується освітня кваліфікація молодшого спеціаліста

Спеціальність 025 «МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО»

Освітня програма: «АКАДЕМІЧНИЙ СПІВ»

Творчий конкурс проводиться з метою виявлення вступників, спроможних під час навчання в ХДАК досягти відповідного професійного рівня майстерності та отримати необхідні знання для подальшої творчої діяльності в галузі музичного мистецтва.

До складання вступних випробувань допускаються особи, які мають документ про підготовку відповідно до спеціальності 025 «Музичне мистецтво» за програмами вищих навчальних закладів I та II рівня акредитації, а також особи, які мають документ про повну загальну середню освіту і спеціалізовану професійну музичну освіту (здобуту в коледжах, училищах або у спеціалізованих музичних школах-інтернатах), відповідно до програм вищих музичних навчальних закладів I-II рівня акредитації.

Під час випробування абітурієнт повинен виявити

Знання:

- основних практичних положень у сфері вокального виконавства;
- загальних засад співочого голосоутворення;
- гігієнічних правил поведінки з голосовим апаратом;
- складових музично-виконавського аналізу художньо-вокального репертуару;
- основних принципів самостійної роботи над вокальним репертуаром;
- специфіки людського голосу та загальні уявлення про найголовніші етапи історичного розвитку вокального виконавства;
- основних етапів та принципів самостійної роботи над вокальним твором;
- стильових особливостей виконання вокальних творів, що відповідають певному історико-культурному контексту епохи, стилю, жанру (музика епохи бароко, рококо, класицизму, романтизму, імпресіонізму, експресіонізму, неокласицизму тощо);
- специфіки виконання вокальних творів сучасного репертуару;
- основних музичних термінів та понять, що зустрічаються в музичному тексті;

- функцій засобів виконавської виразності та принципи їх застосування;

Уміння:

- застосовувати практичні навички та теоретичні знання зі сфери вокального виконавства;
- здійснювати музично-виконавський аналіз вокально-педагогічного репертуару;
- застосовувати професійну термінологію вокального мистецтва;
- самостійно працювати над засвоєнням та розумінням музично-літературного тексту вокального твору;
- самостійно оцінювати відтворюване звучання свого голосу;
- самостійно і грамотно аналізувати нотний текст і виконувати напам'ять музичний твір;
- обирати належні технічні прийоми вокального виконання;
- використовувати різноманітні засоби співацько-виконавської виразності;
- виконувати вокальні твори різних жанрів та форм;
- втілювати художньо-образний зміст творів, сформувані і обґрунтувати план виконавської інтерпретації;
- аналізувати і складати план виконавської інтерпретації твору;
- читати з листа та транспонувати музичні тексти різної складності;
- виконувати ансамблеву вокальну музику (дуети, тріо, квартети тощо для різних типів голосів);
- критично здійснювати самоаналіз та оцінювати власне і чуже виконання;

Наявність навичок:

- виконання вокальних творів на концертній естраді;
- застосування отриманих знань і вокально-технічних навичок у практичній фаховій діяльності;
- виконавського втілення власних творчих рішень під час створення вокально-сценічного образу;
- застосування професійної вокальної термінології;
- гри на фортепіано;
- сольфеджування нотного тексту;
- визначення на слух та побудови інтервалів, акордів, гам тощо.

Творчий конкурс складається з двох сесій: **«Виконавська майстерність»** та **«Основи теорії та історії музичного мистецтва»**.

Перша сесія **«Виконавська майстерність»** передбачає:

- арія зарубіжного композитора XVIII – XXI ст.;
- арія вітчизняного композитора XVIII – XXI ст.;
- романс (вітчизняного або зарубіжного композитора) або українська народна пісня;
- демонстрація навичок володіння фортепіано.

ОРІЄНТОВНИЙ РЕПЕРТУАР

Арії з опер

1. Аренський О. Арії з опер «Наль і Дамаянті», «Сон на Волзі», «Рафаель»
2. Белліні В. Арії з опер «Беатріче ді Тенда», «Пуритане»
3. Вебер К. Арії з опер «Оберон»
4. Верді Дж. Арії з опер «Бал-маскарад», «Симон Бокканегра», «Травіата»
5. Гайдн Й. Арії з опер «Орфей і Евридика», з ораторії «Пори року»
6. Гендель Г. Арії з опер «Рінальдо», «Флавій»
7. Глінка М. Арії з опери «Іван Сусанін»
8. Глінка М. Арії з опери «Іван Сусанін»
9. Глінка М. Арії з опери «Руслан і Людмила»
10. Глюк К. Арії з опер «Меккські пілігрими», «Орфей», «Іфігенія в Авліді»
11. Гулак-Артемівський С. Арії з опери «Запорожець за Дунаєм»
12. Даргомижський О. Арії з опери «Русалка»
13. Деліб Л. Арії з опери «Так сказав король»
14. Доніцетті Г. Арії з опер «Анна Болейн», «Дон Себастьян»
15. Лисенко М. Арії з опер «Наталка Полтавка», «Утоплена», «Чорноморці», «Тарас Бульба»
16. Моцарт В.А. Арії з опер «Весілля Фігаро», «Бастьєн і Бастьєнна», «Весілля Фігаро», «Викрадення з сераля», «Милосердя Тіта», «Чарівна флейта», «Дон Жуан»
17. Римський-Корсаков М. Арії з опер «Казка про царя Салтана», «Снігуронька», «Псковитянка», «Ніч перед Різдом», «Садко», «Казка про царя Салтана»
18. Россіні Дж. Арії з опер «Севільський цирульник», «Сорока-воровка»
19. Чайковський П.І. Арії з опер «Євгеній Онєгін», «Мазепа»

Класичні романси та українські солоспіви

- «У лісі», муз. Е. Гріга, сл. Г. Андерсена
«Портрет», муз. О. Спіро, сл. М. Лермонтова
«Не ветер веял с высоты...», муз. М. Римського-Корсакова, сл. О. Толстого
«Стара мати», муз. Е. Гріга, сл. Н. Слонова
«Злиденна», муз. О. Аляб'єва, сл. Д. Ленського (з П.-Ж Беранже)
«О, позабудь былые увлеченья», муз. і сл. Т. Котляревської
«Расцвели хризантемы поять», сл. і муз. Л. Дрізо
«Дві рози», муз. С. Покрасса, сл. А. Д'Актиля
«Зоре моя вечірняя», муз. Я. Степового, сл. Т. Шевченка
«Гуде вітер вельми в полі», муз. М. Глінки, сл. В. Забіли
«Нічого, нічого», муз. М. Лисенка, сл. народні
«Серце поета», муз. Е. Гріга, сл. Г. Андерсена
«Горні вершини», муз. А. Варламова, сл. М. Лермонтова
«Я помню вальса звук прелестный», муз. і сл. М. Лістова
«Ночь светла», муз. М. Шишкіна, сл. невідомого автора
«Нет, не тебя так пылко я люблю», муз. М. Шишкіна, сл. М. Лермонтова
«Белой акации гроздь душистые», муз. В. Баснера, сл. М. Матусовського
«Только раз», муз. Б. Фоміна, сл. П. Германа

«Я тебе нічого не скажу», муз. Т. Толстої, сл. А. Фета
«Солов'їний романс», сл. та муз. А. Кос-Анатольського
«До соловейка», муз. С. Людкевича, сл. П. Грабовського
«За байраком байрак», муз. С. Людкевича, сл. Т. Шевченка
«Коваль», муз. С. Людкевича, сл. І. Франка
«Ой ти, дівчино, з горіха зерня», муз. С. Людкевича, сл. І. Франка
«Там, далеко на підгір'ю», муз. С. Людкевича, сл. П. Гаврилюка
«Молитва за Україну», муз. М. Лисенка, сл. О. Кониського
«Вечірня пісня», муз. К. Стеценка, сл. В. Самійленка

Українські народні пісні

«Вечір близенько»
«В кінці греблі шумлять верби»
«Гандзя»
«Глибока криниця»
«Грицю, Грицю, до роботи»
«Де ти, доню, барилася?»
«Добривечір дівчино»
«Добрий вечір, зелена діброво»
«Ішов козак потайком»
«Їхав козак на війноньку»
«Їхав козак за Дунай»
«Йшла я по воду»
«Закувала зозуленька»
«Зелененький барвіночку»
«Зацвіла в долині червона калина»
«Зоре моя вечірняя»
«Лугом іду, коня веду»
«Місяць на небі»
«Над річкою бережком»
«Не щибече соловейку»
«Ой, гаю мій, гаю»
«Ой, за горою»
«Ой на горі на високій»
«Ой не ходи, Грицю»
«Ой, у вишневому садочку»
«При долині кущ калини»
«Стоїть явір над водою»
«Чом, чом не прийшов»
«Шумить гуде дібровонька»
«Якби мені черевики»

Друга сесія «**Основи теорії та історії музичного мистецтва**» передбачає перевірку загальнокультурного та музично-теоретичного рівнів підготовки абітурієнтів в межах програм вищих музичних закладів освіти I-II рівнів акредитації, а саме:

- знання особливостей стилю і творчого доробку композиторів, твори яких виконував абітурієнт під час першого етапу;
- вміння проаналізувати виконані твори за емоційно-образним змістом, формою, історичним контекстом написання;
- уміння проаналізувати вокально-виконавські особливості запропонованих творів;
- знання вокального концертного репертуару та його класифікацій за жанрами;
- знання методичної літератури з академічного співу;
- знання видатних виконавців вокального академічного мистецтва;
- знання основ вокальної техніки;
- знання загальноприйнятої італійської музичної термінології (нюанси, темпи, динаміка, штрихи);
- знання теорії музики та сольфеджіо, а саме:
 - а) співати мажорні та мінорні гами (три види), звукоряди діатонічних ладів (дорійський, фрігійський, міксолідійський, лідійський), інтервали (прості, характерні, тритони) на ступенях заданого ладу або від звуку (вгору або вниз) з обов'язковим розв'язанням, акорди в тональності та від звуку (вгору або вниз: всі види тризвуків з оберненням, Д7 з оберненням, ІІ7 та VII7 в основному виді);
 - б) співати з листа нотні приклади з рівнем складності на кшталт одноголосних номерів зі збірників сольфеджіо, наведених у списку рекомендованої літератури;
 - в) визначати на слух гами, інтервали, тризвуки та їх обернення, септакорди – Д7 з оберненням, VII7, ІІ7.

Оцінка виставляється за 200-бальною шкалою оцінювання (від 100 до 200 балів) за кожну сесію творчого конкурсу.

Структура оцінки

за проходження першої сесії творчого конкурсу «Виконавська майстерність»

№	Основні завдання першої сесії творчого конкурсу	Кількість балів
1.	Виконання арії зарубіжного композитора XVIII – XXI ст.	1-35
2.	Виконання арії вітчизняного композитора XVIII – XXI ст.	1-35
3.	Виконання романсу (вітчизняного або зарубіжного композитора) або української народної пісні	1-20
4.	Демонстрація навичок гри на фортепіано	1-10
Максимальна кількість балів		100

Структура оцінки

за проходження другої сесії творчого конкурсу «Основи теорії та історії музичного мистецтва»

№	Основні знання та вміння, які перевіряються під час другої сесії творчого конкурсу	Кількість балів
1.	Знання теорії музики та сольфеджіо, вміння виконувати практичні завдання (визначення на слух, побудова та спів інтервалів, акордів тощо)	1-15
2.	Знання особливостей стилю і творчого доробку композиторів, твори яких виконував абітурієнт під час першої сесії	1-15
3.	Знання специфіки вокально-виконавської майстерності (теситури голосів, знання основ співочого дихання, голосоведіння тощо)	1-15
4.	Вміння проаналізувати музично-теоретичні (жанрово-стильову специфіку, емоційно-образний зміст, форму) та виконавські особливості виконаних творів	1-15
5.	Знання концертного та оперного репертуару видатних академічних співаків, специфіки жанрової класифікації вокальних творів	1-15
6.	Знання загальноприйнятої італійської музичної термінології (нюанси, темпи, динаміка, штрихи)	1-10
7.	Знання музичної літератури і творчості композиторів, загальновідомої методичної літератури та періодичних видань в галузі музичного мистецтва в обсязі курсів вищих закладів освіти I-II рівня акредитації	1-15
Максимальна кількість балів		100

Абітурієнти, які отримали під час творчого конкурсу хоча б за одну з сесій менше 124 балів, до участі в конкурсі щодо зарахування на навчання не допускаються.

**КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ АБІТУРІЄНТІВ,
ЯКІ ВСТУПАЮТЬ ДО ХДАК У 2020 РОЦІ
на спеціальність «Музичне мистецтво»**

Рівні навчальних досягнень	Критерії оцінювання навчальних досягнень
1. Початковий до 123 балів	Абітурієнт не виконав (не відповів) основні завдання сесії творчого конкурсу. Не має вокально-музичних здібностей, не володіє елементарними навичками співацького дихання, голосоведіння, вокального інтонування, не виявив знання з «Основ теорії та історії вокального мистецтва». Має хворобу голосового апарату та не в змозі виконати нескладні вокальні твори.
	Абітурієнт не виконав (не відповів) основні завдання сесії творчого конкурсу. Продемонстрував низький рівень володіння голосом

	<p>(елементарний початковий рівень), навичками вокального інтонування, дихання, виявив початкові знання з «Основ теорії та історії вокального мистецтва», Відсутні музичні та вокальні здібності.</p> <p>Абітурієнт не виконав (не відповів) основні завдання сесії творчого конкурсу.</p> <p>Володіє навичками академічного співу, голосоведення, дихання та співацького інтонування на початковому рівні. Має фрагментарні знання з «Основ теорії та історії вокального мистецтва».</p> <p>Майже відсутні музичні та вокальні здібності.</p> <p>під час виконання вокальних творів майже не справився з поставленими технічними і художніми завданнями, має значні вади у співі, не в змозі задовільно виконати вокальну програму.</p>
<p>2. Середній 124 – 149 балів</p>	<p>Абітурієнт виконав (відповів) деякі завдання сесії творчого конкурсу, але продемонстрував рівень володіння голосовим апаратом на дуже низькому рівні. Програма, що була виконана, не відповідає рівню рекомендованих вступними вимогами творів.</p> <p>Володіє навичками академічного співу, голосоведення, дихання та співацького інтонування на середньому рівні. Має слабкі знання з «Основ теорії та історії вокального мистецтва».</p> <p>Абітурієнт має недоліки співоного апарату, виконав нескладну вокальну програму на задовільному рівні.</p> <p>Абітурієнт виконав (відповів) основні завдання сесії творчого конкурсу, але продемонстрував рівень володіння голосовим апаратом на середньому рівні. Програма, що була виконана, частково відповідає рівню рекомендованих вступними вимогами творів.</p> <p>Абітурієнт слабо виявив навички сольфеджування нотного тексту з листа, продемонстрував слабкі знання з «Основ теорії та історії музичного мистецтва», що свідчить про його задовільний загальнокультурний рівень.</p> <p>Абітурієнт виконав (відповів) основні завдання сесії творчого конкурсу, але продемонстрував рівень диригування та володіння голосовим апаратом на низькому рівні. Програма, що була виконана на інструменті, лише частково відповідає вимогам. Абітурієнт виявив слабкі навички читання нотного тексту з листа, продемонстрував невпевнені знання з “Основ теорії та історії музичного мистецтва”, що свідчить про його недостатній загальнокультурний</p>

	рівень.
3. Достатній 150 – 175 балів	Абітурієнт виконав (відповів) основні завдання сесії творчого конкурсу, але програми, що були виконані на інструменті не в повній мірі відповідають приймальним вимогам. Абітурієнт виявив у цілому достатні навички читання нотного тексту з листа, має достатньо розвинутий та голосовий апарат, але не в повному обсязі продемонстрував наявність необхідних навичок виконання. Абітурієнт виявляє в цілому достатні знання з “Основ теорії та історії музичного мистецтва”.
	Абітурієнт виконав (відповів) основні завдання сесії творчого конкурсу, але програма не в повній мірі відповідають приймальним вимогам. Абітурієнт виявив добрі навички читання нотного тексту з листа, має достатньо розвинутий голосовий апарат, виявляє добрі знання з “Основ теорії та історії музичного мистецтва”.
	Абітурієнт виконав (відповів) основні завдання сесії творчого конкурсу, програми, що були виконані, відповідають приймальним вимогам. Абітурієнт виявив добрі навички читання нотного тексту з листа, має достатньо розвинутий голосовий апарат, володіє навичками цілісного комплексного аналізу матеріалу, здатний систематизувати та узагальнювати набуті знання, може самостійно виправляти допущені помилки, демонструє основні практичні навички та добрі знання з “Основ теорії та історії музичного мистецтва”.
4. Високий 176 – 200 балів	Абітурієнт виконав (відповів) усі завдання сесії творчого конкурсу. Програма повністю відповідають вимогам. Абітурієнт має високорозвинений голосовий апарат, проте виявляє деякі огріхи у відчутті форми, відтворенні художнього образу. На достатньо високому рівні продемонстрував знання з “Основ теорії та історії музичного мистецтва”. Досить вільно орієнтується в питаннях культурного та мистецького життя України та світу.
	Абітурієнт на високому рівні виконав (відповів) усі завдання сесії творчого конкурсу. Програма повністю відповідають вимогам. Абітурієнт має високорозвинений голосовий апарат, проте виявляє дрібні огріхи у відчутті форми, відтворенні художнього образ. На високому рівні продемонстрував знання з “Основ теорії та історії музичного мистецтва”. Вільно орієнтується в питаннях культурного та мистецького

життя України та світу.

Абітурієнт бездоганно виконав (відповів) усі завдання сесії творчого конкурсу. Програми, що були виконані на інструменті та з диригування, повністю відповідають вимогам і виконані на дуже високому художньому рівні. Абітурієнт має високорозвинений голосовий апарат. На дуже високому рівні продемонстрував знання з “Основ теорії та історії музичного мистецтва”. Вільно орієнтується в питаннях культурного та мистецького життя України та світу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аникеева З. Нарушение и восстановительное лечение голоса у вокалистов / З.И.Аникеева. Кишенёв: Штинца, 1985. 73 с.
2. Антонюк А. Постановка голосу. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Українська ідея, 2000.
3. Антонюк В.Г. Вокальна педагогіка (сольний спів): підручник. Київ : ЗАТ «Віпол», 2007. 174с.
4. Барська З. Гармонічне сольфеджіо на основі української музики. Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, 2017. 80 с.
5. Берегова О. Музика ХХ – ХХІ століть. Східна Європа та українське зарубіжжя. Частина перша : підручник для вищих мистецьких навч. закладів України III – IV рівнів акредитації. К. : НМАУ імені П.І. Чайковського, 2012. 294 с.
6. Бодак Я. Історія західноєвропейської музики від найдавніших часів до XVII століття: навчальний посібник / редакційна колегія : Я.Кеньо, З.Лельо, Б.Пиц. Дрогобич: Коло, 2017. 280 с.
7. Верещагіна О., Холодкова Л. Історія української музики ХХ століття : навч. посіб. К. : Освіта, 2008.
8. Гладишева А.О. Сценічна мова: дикційна та орфоепічна нормативність: навч. посібник для студентів мистецьких вузів та учнів дитячих шкіл мистецтв. К. : Мистецтво, 1996. 203с.
9. Гнидь Б.П. Історія вокального мистецтва : підручник. Київ : НМАУ, 1994. 320с.
10. Голубев П. Поради молодим педагогам-вокалістам. Київ : Музична Україна, 1983. 62 с.
11. Грінченко М.О. Історія української музики : дослідження. Київ : 1992. 278 с.
12. Григорьев А.А. Осознанное пение: Постановка голоса по системе А.Ф. Мишуги та М. В. Микиши. 2-е издание. М. : ГИТИС, 2003. 116 с.
13. Дмитриев Л. Основы вокальной методики. М., 2000.
14. Дубінін І. Гармонія. Ч.1. К. : Музична Україна, 1981. 136 с.
15. Дюм Д. Розвиток та охорона співацького голосу. К. : Музична Україна, 1988.

16. Епохи історії музики в окремих викладах: В 2 ч. / пер. з нім. та ред.-упор. Ю.Є.Семенов. Ч.1. Арс-антика, Арс-нова, Гуманізм. Ренесанс. Одеса: «Будівельник», 2003. 188 с.
17. Епохи історії музики в окремих викладах: В 2 ч. / пер. з нім. та ред.-упор. Ю.Є.Семенов. Ч.2. Бароко, Класика, Романтика, Нова музика. Одеса: «Будівельник», 2004. 240 с.
18. Ємельянов В.М. Развитие голоса. СПб. : «Искусство», 2000. 258с.
19. Зарубіжна музична культура ХУІІ – ХХ ст.: тематичний збірник наукових праць / Гол.редактор М.Черкашина. К.: «Компас», 1991. 160 с.
20. История зарубежной музыки в пяти выпусках. Вып. 1. / ред. К. Розеншильд. М., 1969; Вып. 2. / ред. Б. Левик. М., 1966; Вып. 3. / ред. В. Конен. М., 1972; Вып. 4. / ред. М. Друскин. М., 1967; Вып. 5. / ред. И. Нестьев. М., 1988.
21. Іванова І.Л., Куколь Г.В., Черкашина М.Р. Історія опери : навч. посіб. К. : Музична Україна, 1998. 247 с.
22. Історія української музики. В 6 т. : наук. видання / АН УРСР. Ін-т миства, фолькл та етногр. Ім.. М. Т. Рильського; Ред. кол. М. Гордійчук і ін. (голова), О. Костюк, Т. Булат та ін. К. : Наук. думка, 1989-2004.
23. Історія української музики. В 6 т. : наук. видання / АН УРСР. Ін-т миства, фолькл та етногр. Ім.. М. Т. Рильського; Ред. кол. М. Гордійчук і ін. (голова), О. Костюк, Т. Булат та ін. К. : Наук. думка, 1989-2004. ТТ. 1–5.: Т.1 (від найдавніших часів до середини ХІХ ст.). К., 1989; Т.2 (друга половина ХІХ ст.). К., 1989.; Т.3 (кінець ХІХ – початок ХХ ст.). К., 1990.; Т.4 (1917 – 1941). К., 1992.; Т.5 (1941 – 1960). К., 2004.
24. Кияновська Л. Українська музична культура. 2-е вид. Тернопіль, 2000. 316 с.
25. Кияновська Л.О. Сильова еволюція галицької музичної культури ХІХ – ХХ ст. Тернопіль : Астон. 2000. 340 с.
26. Композитори: Енциклопедичне видання / пер. з нім. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан. 2010. 432 с.
27. Корній Л. Історія української музики : підручник. – Київ – Харків – Нью-Йорк: Вид-во М. П. Коць, 2001. Ч. 3. 480 с.
28. Корній Л. Історія української музики : підручник. Київ – Харків – Нью-Йорк: Вид-во М. П. Коць, 1998. Ч. 2. 388 с.
29. Лемішко М. Гармонія. Частина І. Діатоніка : навч. посіб. для вищих навч. закладів культури і мистецтв ІІІ-ІV рівні акредитації. Вінниця : Нова книга, 2010. 224 с.
30. Люш Д. Развитие и сохранение певческого голоса. К. : Музична Україна, 1988.
31. Мілка Є.Г, Шевченко М.К. Гармонічне сольфеджіо : учб. посіб. для музичних училищ та консерваторій. К., 1978. 135 с.
32. Морозов В.П. Искусство резонансного пения. М.: Музыка, 2000. 346с.
33. Павлишин С. Музика двадцятого століття: навч. посіб. Львів : БаК, 2005. 232 с.
34. Павлюченко С. Елементарна теорія музики. К., 1980. 211 с.

35. Сіненко О. Історія зарубіжної музики: метод. рек. Київ : Видавництво Ліра-К, 2017. 80 с.
36. Смаглій Г. Основи теорії музики: підручник для навчальних закладів освіти культури і мистецтв. Харків : Факт, 2005. 384 с.
37. Способин И. Элементарная теория музыки. М. : Кифара, 1996. 208 с.
38. Супрун-Яременко Н. Поліфонія : посібник для студ. вищих навч. муз. заклад. Вінниця: Нова Книга, 2014. 512 с.
39. Шип С. Музична форма від звуку до стилю: навч. посіб. К.: Муз. Україна, 1998.
40. Ярко М., Ластовецький М., Каралюс М. Історія зарубіжної музики: організаційно-методичні матеріали до самостійної роботи студентів. Дрогобич: РВВ ДДПУ ім. І.Франка, 2016. 128 с.

Відповідальна за випуск Т. В. Большакова